
Samling af undervisningsmaterialer fra workshops afholdt i projekt Kattunneq

---

Undervisningsmaterialerne i dette hæfte er udarbejdet til brug for arbejdet med kvinder og børn på krisecentre i Grønland. Materialerne indeholder viden og metoder, som er anvendt i workshops afholdt i projekt Kattunneq 2014-2016.

Projektet har til formål at styrke indsatsen mod partnervold i Grønland, bl.a. gennem erfaringsudveksling og opkvalificering af medarbejderne på krisecentrene.

Projekt Kattunneq er et dansk-grønlandsk samarbejde mellem Mary Fonden, Danner, de grønlandske krisecentre, Mælkebøttecenteret, Departementet for Familie, Ligestilling, Sociale Anliggender og Justitsvæsen samt Oak Foundation Denmark.

INDHOLD

Side 3: Hvad er vold?

- Voldens former
- Voldens mekanismer
- Voldsspiralen
- Voldens karakter
- Voldens konsekvenser for kvinden
- Voldens konsekvenser for barnet
- Voldens konsekvenser for relationen mellem mor og barn

Side 7: Det første møde med familien

- Telefonguide - Den første kontakt
- Sikkerhedsvurdering
- Kvindens behov når hun flytter på krisecenter
- Barnets behov når det flytter på krisecenter
- Tjekliste for krisecenterophold

Side 12: Ophold på krisecentret

- At samtale med kvinden om vold
- At samtale med barnet om vold
Livets træ som metode i samtaler med kvinder og børn
- Netværkskort - Genopretning af kontakt til kvindens netværk
- Forslag til lege og aktiviteter med børn

Side 20: Udflytning fra krisecentret

- Det gode farvel
- Underretning – hvis der er bekymring for en familie
- Sikkerhedskort

Side 22: At arbejde professionelt

- Konferencemodellen
- At passe på sig selv i arbejdet
- At være karavanefører

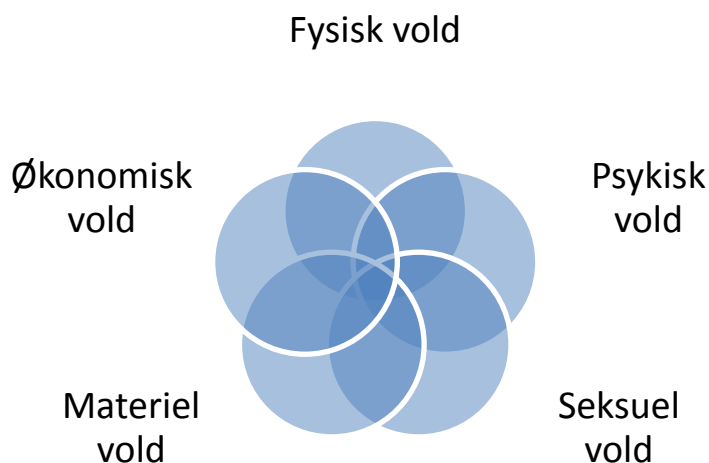
Side 24: Materiale

- Litteraturliste
- Filmliste

Hvad er vold?

”Vold er enhver handling rettet mod en anden person, som gennem denne handling skader, smerter, skræmmer eller krænker og får personen til at gøre noget mod sin vilje eller stoppe med at gøre noget, som personen gerne ville.” (Per Isdal, Alternativ til Vold i Norge).

VOLDENS FORMER

Fysisk vold: Slag, spark, kvælertag, truet med våben, rive i håret, ruske, skubbe.

Økonomisk vold: Ikke have adgang til egne penge, blive sat i gæld uden samtykke eller via trusler.

Materiel vold: Få ødelagt eller smadret private ting, tøj, arvestykker eller andet, hærværk på ejendele.

Seksuel vold: Voldtægt eller andre seksuelle krænkelser.

Psykisk vold: Blive nedgjort og ydmyget, forfølgelse, trusler, få tjekket sin telefon og mail uden samtykke.

VOLDENS MEKANISMER

En kvinde er udsat for vold, hvis ovenstående voldsformer er til stede i parforholdet:

- Flere forskellige former for vold optræder ofte samtidigt
- Vold har mange forskellige udtryksformer og varierer i intensitet og hyppighed
- Det kan aldrig være kvindens ansvar, at manden vælger at slå
- Vold sker i alle typer af familier – ikke kun socialt udsatte familier
- Misbrug af f.eks. alkohol er IKKE årsag til vold, men kan få volden til at eskalere

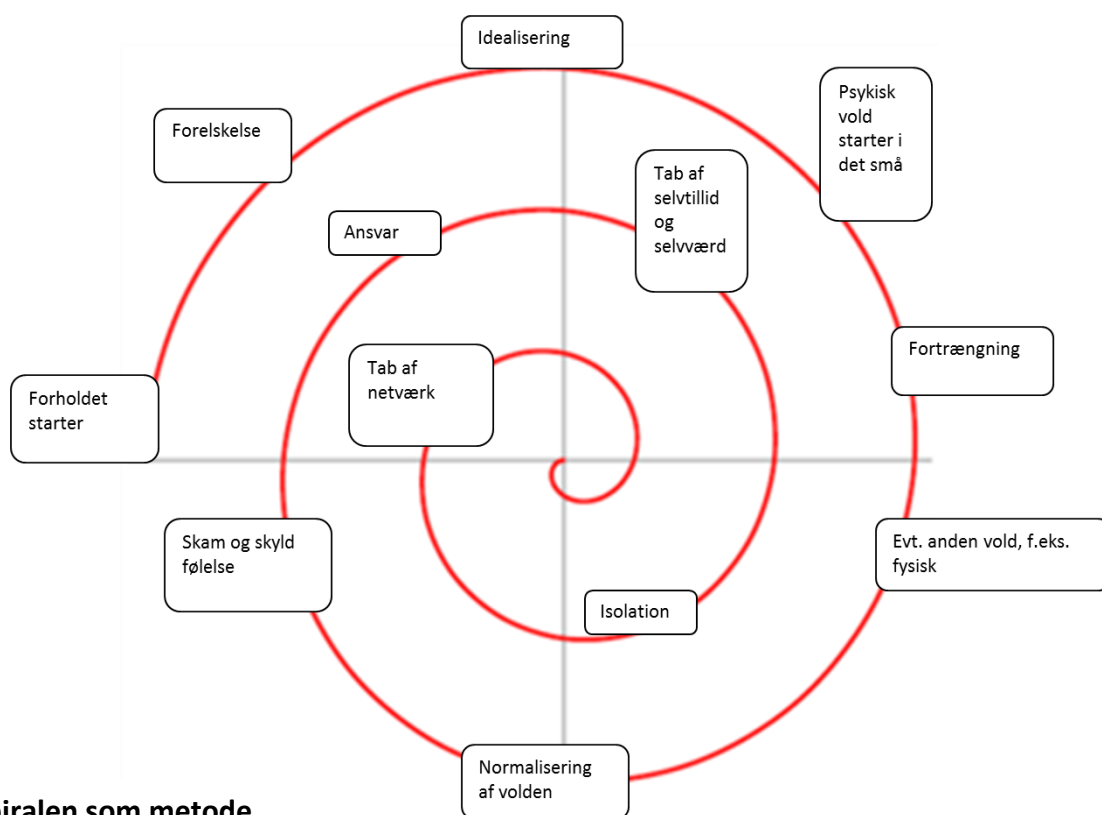
VOLDSSPIRALEN

Voldsspiralen:

Modellen viser, hvordan volden påvirker kvinden over tid, og hvordan volden kan blive normaliseret og bagatelliseret af både kvinden og manden, da den langsomt bliver en del af deres hverdag. Voldsspiralen kan bruges både i den faglige forståelse af voldens dynamik, men også i samtaler med kvinderne.

Som professionel skal man vide, at for en kvinde, der oplever sig fanget i voldsspiralen, kan vejen ud af spiralen tage lige så lang tid som vejen ind i den.

Voldsspiralen som metode

Hvordan kan voldsspiralen bruges i det daglige arbejde?

- Til undervisning af frivillige og medarbejdere på krisecentret for at skabe forståelse for, hvordan volden påvirker kvinden, og hvorfor det er så svært at bryde ud af et voldeligt forhold.
- Til at forstå og vurdere sammen med kvinden, hvor hun er i voldsspiralen, og hvordan volden påvirker hende.
- Til længere samtaleforløb med en kvinde eller en gruppe af kvinder sammen, hvor hvert punkt i voldsspiralen bruges som samtalefokus fra gang til gang. Det er vigtigt at tale med kvinderne om, hvad der skal til, og hvad de kan gøre for at kunne modarbejde de negative konsekvenser, som volden har betydet for dem.

VOLDENS KARAKTER

Når en kvinde henvender sig på et krisecenter, er det nødvendigt at afdække, hvilken karakter af vold, der har været tale om, da det kan have betydning for, hvor stor fare kvinden og evt. barnet er i.

Vold kan opdeles i tre forskellige kategorier:

I nogle forhold sker volden som enkeltstående hændelser, for eksempel under skænderier, og i nogle forhold kan begge parter udvise voldelig adfærd (*situationsbestemt vold*). For andre er volden en del af et grundlæggende mønster, hvor manden vil have magt og kontrol over kvinden, og hvor volden øges i farlighed og intensitet (*magt og kontrol*). Vold som *magt og kontrol* er meget ødelæggende både psykisk og fysisk, og de kvinder, der lever med en sådan mand, er i større fare, både når de er i forholdet, og endnu mere når de forsøger at forlade ham. Vær også opmærksom på *vold som selvforsvar*, da dette kan forekomme som en reaktion på vold af den karakter, der kaldes *magt og kontrol*.
(Læs evt. mere i: Michael P. Johnson: *A typology of domestic violence*)

Magt og kontrol

Generelt behov for magt og kontrol over kvinden

Volden bliver brugt som et middel til at opnå magt og kontrol

Alvorlig og hyppig fysisk og psykisk vold

Volden eskaleres over tid

Kvinden isoleres

Situationsbestemt vold

Volden sker i situationer med konflikt og opstår ofte spontant

Volden sker ikke så hyppigt og er ofte ikke så alvorlig

Begge parter i forholdet kan være voldelige

Vold som selvforsvar

Vold brugt som selvforsvar mod en mand, der udøver *magt og kontrol* i forholdet

Denne type vold sker typisk for at beskytte sig selv eller børnene fra mandens vold

VOLDENS KONSEKVENSER FOR KVINDEN

- Akutte krisesyntomer
- Posttraumatisk stress (PTSD)
- Depression
- Angst
- Lav selvfølelse
- Isolation
- Selvmordstruet
- Misbrugsproblemer
- Selvskadende adfærd

VOLDENS KONSEKVENSER FOR BARNET

Børn kan udsættes for vold både direkte og indirekte.

Direkte vold er, når barnet selv udsættes for vold, enten i form af direkte mishandling, opdragelsesvold eller psykisk vold, såsom nedgørelse eller trusler. **Indirekte** vold er, når barnet oplever den vold, moderen udsættes for, og den angst og uforudsigelighed, der er i hjemmet.

Symptomer på vold hos børn kan være svære at afdække, da de kan ligne symptomer på andre ting, f.eks. ADHD.

Eksempler på fysiske symptomer	Eksempler på psykiske symptomer
<p>Hovedpine Mavepine Søvnproblemer Mareidit</p>	<p>Bekymring Angst Vrede Skyld og skam</p> <p>Sorg Lavt selvværd Ensomhed Savn</p>

For at hjælpe børn, der er udsat for vold, er vi nødt til at hjælpe moren.

Vold mod mor er vold mod barnet!

Eksempler på adfærd hos barnet:

- *Udadreagerende:*
Meget urolig, vild og 'uopdragen' opførsel. Svært ved at koncentrere sig og kommer ofte i konflikt
- *Indadreagerende:*
Stille, pligttopfyldende, næsten 'usynlig'

VOLDENS KONSEKVENSER FOR RELATIONEN MELLEM MOR OG BARN

- Fysisk vold mod den gravide mave kan skade fostret.
- Moderen begrænses i sin evne til at yde omsorg for og beskytte af barnet.
- Moderens traumesymptomer kan påvirke relationen mellem mor og barn, og barnet kan enten være overbeskyttende eller for selvhjulpen i relationen til sin mor.

Det første møde med familien

TELEFONGUIDE – DEN FØRSTE KONTAKT

Forbered dig, inden du tager telefonen.

- Hvad vil du indlede med at sige? Eksempel: "God dag, du taler med Nuka fra XX krisecenter.."

Selve samtalen

- Hvad har kvinden brug for hjælp til?
Eksempel: "Hvad kan jeg hjælpe med?"
- Er kvinden voldsudsat?
Eksempel: "Hvad er der sket hjemme hos jer? Er du blevet slået/truet/rykket i håret/etc.?"
- Hvad er trusselsbilledet?
Eksempel: "Har han været voldelig over for dig uden for jeres hjem? Opsøger han dig?"
(se næste side om sikkerhedsvurdering)

Afrunding af samtalen

- Saml op på samtalen. Gentag evt. for kvinden, hvad du har hørt.
- Aftal første skridt (ingen skridt er for små). Skal kvinden komme på krisecentret?
- Lav en ny aftale.

3 gode råd til samtalen

1. Stil ét (kort) spørgsmål ad gangen
2. Vent på svar – lyt – tør at spørge ind til det, der er sket
3. Husk:
Måske er det første gang, kvinden fortæller sin historie

Led efter muligheder og ressourcer hos kvinden frem for begrænsninger

SIKKERHEDSVURDERING

Et krisecenter er først og fremmest et sted, hvor kvinden kan være i sikkerhed.

Når man tager imod en kvinde på et krisecenter, er det nødvendigt at lave en vurdering af, hvor truet kvinden er. En sikkerhedsvurdering er en vurdering af, hvor farlig manden er for hende og børnene på det givne tidspunkt. Man kan spørge om følgende:

- Hvad er kvindens egen vurdering?
- Er voldsudøver aktivt opsøgende i forhold til kvinden, f.eks. via telefon eller personligt?
- Har voldsudøver truet med at slå kvinden eller hendes børn ihjel – har han våben?
- Har voldsudøver tidligere udøvet vold mod kvinden i det offentlige rum?
- Er voldsudøver tidligere straffet for vold?
- Er voldsudøver kendt af politiet, og kan man få deres vurdering?
- Lav også en vurdering af voldens karakter.

Hvis volden har karakter af *magt og kontrol*, er kvinden i størst fare for yderligere vold eller drab på det tidspunkt, hvor hun søger hjælp eller flytter væk fra manden.

Gør følgende, hvis volden har af karakter af *magt og kontrol*:

- Informér kvinden om den risiko, hun befinder sig i.
- Opfordr kvinden til at undgå al kontakt til manden.
- Lav sikkerhedsstrategier sammen med kvinden, så hun er forberedt i tilfælde af, at hun møder ham.

KVINDENS BEHOV, NÅR HUN FLYTTER PÅ KRISECENTER

Når kvinden indlogeres, er hun ofte meget kriseramt.

Sikkerhed og samtaler giver langsomt kvinden større ro.

I begyndelsen af opholdet er hendes behov ofte meget basale:

Sikkerhed, søvn, mad og omsorg.

Man kan som personale hjælpe med at dække disse behov ved at:

- Informere kvinden om, at hun nu er i sikkerhed.
Eksempel: *"Her kan du være tryk, og kommer din mand her, får han ikke lov at komme ind."*
- Huske at byde evt. børn velkommen og fortælle dem, at de er i sikkerhed.
- Informere kvinden om, at der kan komme andre familier i løbet af natten, så hun ikke bliver utryk.
- Undgå at give for mange informationer ved indflytningen. Prioriter at kvinden får søvn og mad.
- Sørge for mad, cigaretter, kaffe eller te til det første døgn.

Gode råd til kontakten med kvinden under indlogeringen:

- Vær rolig, positiv, lyttende og nærværende.
- Vær opmærksom på, at informationer måske skal gentages mange gange.
- Har en kvinde været på krisecenter mange gange før, er det vigtigt at tage imod med samme anerkendelse, åbenhed og omsorg som første gang.
Det kan kræve mange forsøg at bryde helt med et voldeligt forhold.
- Udlevér en velkomstmappe til kvinden, hvis krisecentret har en sådan.
(Eksempel på velkomstmappe er udleveret i forbindelse med undervisningen og kan desuden findes på www.brydtavsheden.gl)

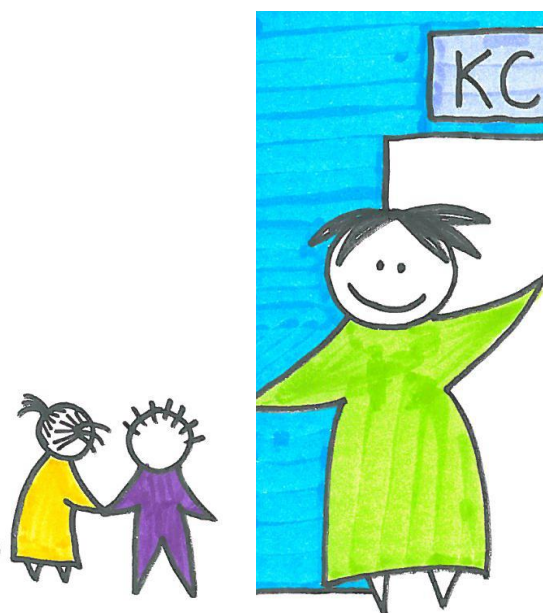
BARNETS BEHOV, NÅR DET FLYTTER PÅ KRISECENTER

Et barn, der har levet i vold, har brug for tryghed og forudsigelighed. Man kan hjælpe barnet ved at:

- Byde barnet velkommen og fortælle om krisecentret:
Eksempel: *"Velkommen, Jeg hedder XX. Det er godt, at dig og mor er kommet. Her hos os kan man bo, hvis man ikke kan bo derhjemme. Mor har taget en pause, og I skal være her nogle dage."*
- Fortælle barnet, at det er i sikkerhed:
Eksempel: *"Her er mor og dig i sikkerhed, og vi passer på jer."*
- Fortælle barnet, hvad du ved om den situation, barnet har været i derhjemme:
Eksempel: *"Jeg ved, at mor og dig er kommet i dag, fordi mor og far blev rigtig vrede på hinanden, og far slog mor flere gange, så I blev nødt til at flygte hjemmefra."*
- Fortælle barnet, hvad der skal ske de første par timer/døgn/dage.
- Vise barnet omsorg, f.eks. ved at pakke det ind i et tæppe eller give det noget godt at spise eller drikke.

Gode råd til kontakten med barnet under indlogeringen:

- Som krisecentermedarbejder skal du tage ansvar for kontakten og samtalen med barnet.
- Snak med barnet om det, der er sket, og fortæl barnet, hvad der kommer til at ske den næste dag.
- Tag som krisecentermedarbejder ansvar for at tale om volden og fortæl barnet, at volden aldrig er barnets skyld.
Eksempel: *"Her har boet mange andre børn, som troede, at det var deres skyld, at far slog mor, men det er aldrig børnenes skyld – og det er aldrig ok at slå."*

TJEKLISTE FOR KRISECENTEROPHOLD

Indskrivningsdato: _____

Familien: Navne, alder og evt. mobilnr.

Familiens netværk: Navne, relation, telefonnr. og adresse

Årsag til indskrivning på krisecenter:

	Dato	Kryds	Af
Ved indlogering:			
Generelle oplysninger (arbejde, adresse, institutioner)			
Udarbejde sikkerhedsvurdering			
Afdække kvindens behov ved samtale (mad, økonomi etc.)			
Introducere krisecentrets regler			
Hilse på børn og fortælle dem, at de er i sikkerhed			
Uddele en rygsæk fra Mary Fonden til børnene			
Skrive en underretning til kommunen			
Under ophold:			
Samtale med kvinden om den vold, hun har oplevet			
Introducere voldspiralen for kvinden			
Samtale med barnet om volden (husk mors samtykke)			
Vise omsorg for og lege med børnene			
Ved udlogering:			
Samtale med kvinden om sikkerhed ved fraflytning			
Samtale med barnet om sikkerhed ved fraflytning			
Lave sikkerhedskort til mor og barn			

Ophold på krisecentret

I arbejdet med voldsudsatte kvinder og børn på krisecenter er det vigtigt at have fokus på:

- **At afdække kvindens håb, intentioner, ønsker og værdier for et godt liv. Dette er typisk aspekter, der har været fraværende i mange voldsudsattes liv**

Vold er traumatiserende, fordi voldsudøveren nedgør den voldsudsattes værdisæt og ødelægger personens handlekraft og fornemmelse for sig selv. Den voldsudsattes fortælling bliver ofte negativt påvirket af de voldelige oplevelser, og livet med volden kan gradvist få kvinden til at miste sin personlige integritet. Kvinden kan ofte føle sig handlingslammet og fastlåst i sin situation.

De fortællinger, vi har om vores liv, har betydning for, hvem vi er som mennesker. Vi har *dominerende fortællinger* og *alternative fortællinger*. Ofte vil den negative opfattelse af én selv være den dominerende hos en voldsudsat kvinde. Hjelperens opgave bliver derfor at udfordre og stille spørgsmål, så personen kan få et mere positivt og nuanceret billede af sig selv. Sådan henter du kvindens handlekraft og empowerment frem og bygger videre på den.

- **At der i enhver voldshandling vil være en modreaktion**

Enhver person vil reagere på den måde, der er mulig i forhold til situationen, han/hun er i, f.eks.:

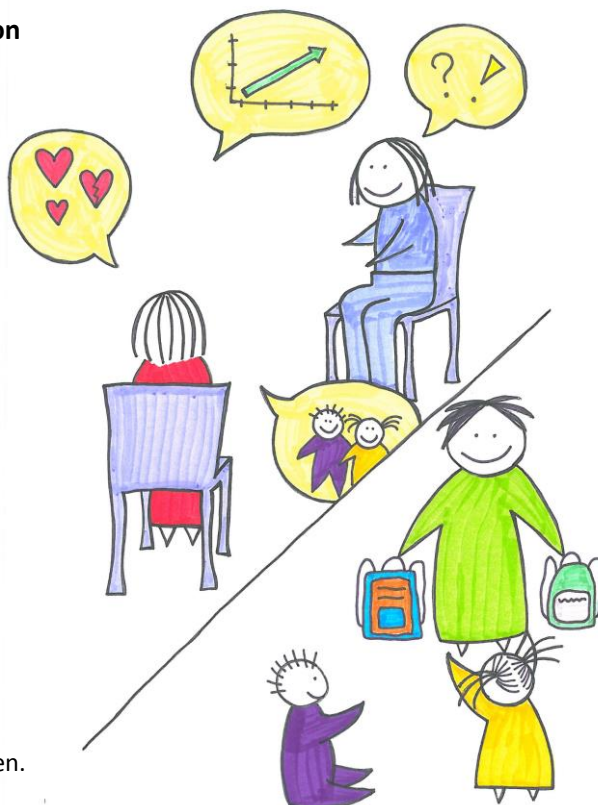
- At flygte
- At kæmpe
- At græde
- At spille død
- At slå igen
- At være tavs
- At tænke grimme tanker om personen
- At adskille krop og bevidsthed for at beskytte sig selv (dissociering)

Det kan være gavnligt at tale med kvinden om, hvilken modstrategi hun benyttede, fordi det kan give hende noget empowerment tilbage: Hun var i stand til at handle.

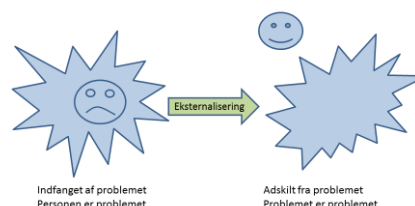
- **At problemet er *problemet* og ikke *personen* (eksternalisering)**

Det er vigtigt, at problemet **eksternaliseres**, dvs. frigøres fra personen.

Problemet bliver gjort til et objekt, man kan forholde sig til og gøre noget ved. Personen og problemet skilles ad, så **problemet bliver problemet** og ikke personen. (Læs mere om den narrative metode i Danners metodebog s. 24).

Eksternalisering

AT SAMTALE MED KVINDEN OM VOLD

Ved samtaler med voldsudsatte kvinder er det vigtigt at vide, hvordan volden kan have påvirket kvinden. Ellers kan hendes reaktioner misforstås eller ikke blive taget alvorligt. Reaktioner på et liv i vold over længere tid er f.eks., at kvinden fremstår usammenhængende, snakkende, følelsesmæssigt ustabil, aggressiv eller følelsesflad og benægter eller bagatelliserer volden og betydningen af den.

Samtalen

Skab gode rammer for samtalen. Find et rum eller sted, hvor I kan tale uforstyrret

- Fortæl, hvem du er, og hvor lang tid I har sammen.
- Informér kvinden om, at du har tavshedspligt, men også underretningspligt.
- Lyt til det, kvinden fortæller.

Spørg ind til volden og vær nysgerrig

- Hvilke voldsformer har hun været udsat for?
- Er hun selv eller børnene i akut fare?
- Hvad er vigtigt for kvinden, siden hun søger hjælpen nu?
Eksempler på svar: *"Jeg ønsker en bedre fremtid for mine børn."*
"Hvis jeg bliver, mister jeg min frihed."
"Hvis jeg bliver, mister jeg livet."

Giv viden om vold og reaktionerne på vold

- Eksempel:
"Jeg har talt med flere kvinder, der fortæller, at de blev i tvivl, om det var deres skyld, at deres mand slog dem. Men det er aldrig i orden at slå, og min erfaring fortæller mig, at uanset hvad en kvinde havde gjort for at undgå det, så skete det alligevel."

Afrunding på samtalen

- Genfortæl i hovedtræk, hvad du har hørt kvinden fortælle.
- Anerkend hende for, at hun har bedt om hjælp.
- Spørg hende om, hvordan hun har det, efter I har talt sammen.
- Fortæl hende, hvornår I skal tale sammen igen, eller hvornår hun ser dig igen.

Gode råd til at samtale med kvinden om vold

- Snak i enerum og spørg direkte – vent ikke på ”tilladelse” til at spørge.
- Spørg ind til, hvad kvinden gjorde i situationen (modstrategier).
- Udtryk din bekymring og sæt ord på volden.
- Rum kærligheden og ambivalensen – det er normalt, at hun både elsker og afskyer manden.
- Fokuser på handlingerne – ikke voldsudøveren:
Eksempel: *”Det er aldrig ok at udøve vold”* eller *”Han har ansvaret for den vold, han udøver”* – men sig IKKE: *”Han lyder som en forfærdelig person”* eller *”Din mand er ond, hvis han gør sådan mod dig”*.
- Understreg, at mange udsættes for vold hvert år, og at der er hjælp at hente.
- Vær opmærksom på ikke at fordømme kvinden eller hendes handlinger – anerkend hende.
- Udvis omsorg og omtanke.
- Spørg altid ind til børnene, hvis hun har nogen.
- Fortæl, at erfaring viser, at mødre altid gør deres bedste for at beskytte børnene, men at børnene næsten altid oplever volden. At bede om hjælp er at vise ansvar som mor.
- Giv viden om, hvilke konsekvenser det har for børn at opleve vold.
- Hvis hun takker nej til hjælpen, så vid, at du alligevel starter en proces hos hende. Få sagt pænt farvel og informér hende om, at hun altid er velkommen til at komme tilbage.

AT SAMTALE MED BARNET OM VOLD

Ved samtaler med børn, som har oplevet eller været udsat for vold, har barnet brug for, at voksne sætter ord på den virkelighed, de har levet i: Bryd tavsheden om volden!

Man kan også tale med barnet om de bekymringer eller spørgsmål, barnet har til sin situation.

Samtalen

Skab gode rammer for samtalen. Find et sted, hvor I kan tale uforstyrret. Invitér mor med til samtalen. Hav farver, legoklodser eller modellervoks på bordet, som barnet kan lege med, mens I snakker. Det er også i denne samtale, at man kan give barnet en rygsæk fra Mary Fonden, og man kan snakke, mens man kigger på indholdet i tasken.

- Fortæl, hvem du er, og hvor lang tid I har sammen.
- Fortæl barnet, hvad du ved om den situation, barnet har været i derhjemme.
- Tal med barnet om, hvad barnet gjorde, da volden skete (modstrategier).
- Spørg om barnet har nogle spørgsmål til dig eller barnets mor.
- Fortæl om andre børn, du har talt med, og hvordan de havde det i samme situation.
- Hvis barnet ikke siger noget, så sæt ord på barnets situation og acceptér barnets tavshed.

Eksempler på spørgsmål og gode måder at sætte ord på volden

- *"Jeg ved, at mor og dig er kommet i dag, fordi mor og far blev rigtig vrede på hinanden, og far slog mor flere gange, så I blev nødt til at flygte hjemmefra."*
- *"Det var ikke din skyld, at far blev vred på mor."*
- *"Mor har taget en pause, og I skal være her nogle dage."*
- *"Når I kommer hjem igen, hvad kan du så gøre, hvis far slår mor igen?"* (Hjælp barnet med at finde muligheder, f.eks.: At ringe til politiet, gå ind til naboen og bede om hjælp, tag lillesøster med ud).
- *"Jeg har talt med andre børn, som fortæller, at de lå under dynen og holdt sig for ørerne, når volden skete. Måske har du gjort det samme?"*

Afrunding på samtalen

- Genfortæl i hovedtræk, hvad du har hørt barnet fortælle.
- Anerkend barnet for de ting, barnet har gjort for at passe på sig selv eller andre, mens volden stod på.
- Vold er aldrig barnets skyld, og det kan være godt at sige højt.
- Fortæl barnet, hvornår I skal tale sammen igen, eller hvornår barnet ser dig igen.
- Tal med barnet om, hvad der skal ske i dag og i morgen.

Gode råd til at samtale med barnet om vold

- Tag ansvar for samtalen og tag ansvar for, at rammerne for samtalen overholdes.
- Lyt til barnet.
- Gentag, hvad barnet siger, og se, hvordan barnet fortsætter sin historie.
Eksempel: *"..og så blev du bange, ja..", "og så løb du ind på værelset.."*
- Længden på samtalen er ikke afgørende, og ofte kan 15 minutter være fint.
- Skab balance mellem at tale om det svære og noget almindeligt, fx legetøjet foran barnet.
- Fortæl om andre børn, der har været i samme situation.
- Anerkend barnet for de ressourcer og egenskaber, du oplever under samtalen.
- Lad mor være vidne til en samtale med barnet.
- Skab overblik for barnet – evt. ved at benytte en tavle eller tegninger mm.
- Forsøg at undgå ja/nej-spørgsmål.
- HUSK:
Barnet bliver ikke ked af det ved at tale om svære ting. Barnet er allerede ked af det og har brug for en voksen at dele det med.

Se desuden *Kattunneqs fagmateriale og film om den gode samtale, som kan findes på www.brydtavsheden.gl*

Barnets behov under et krisecenterophold

Barnet har brug for **forudsigelighed**

- Fortæl barnet, hvad der skal ske de næste par timer eller dage.
- Hjælp mor med at skabe faste rutiner for barnet.
- Fortæl barnet, hvad du ved om den situation, barnet har været i derhjemme.
- Tal tydeligt og forståeligt med mor, når barnet er til stede.
- Lav kun aftaler med barnet, som du kan overholde.

Barnet har brug for **omsorg**

- Støt mor i at give barnet omsorg. Hvis mor er i stand til det, opfordres hun til fysisk nærhed: At sidde tæt sammen, blive pakket ind i tæppe sammen.
- Lav noget mad, barnet kan lide.
- Læs en bog med barnet.

Barnet har brug for **at opleve leg og glæde**

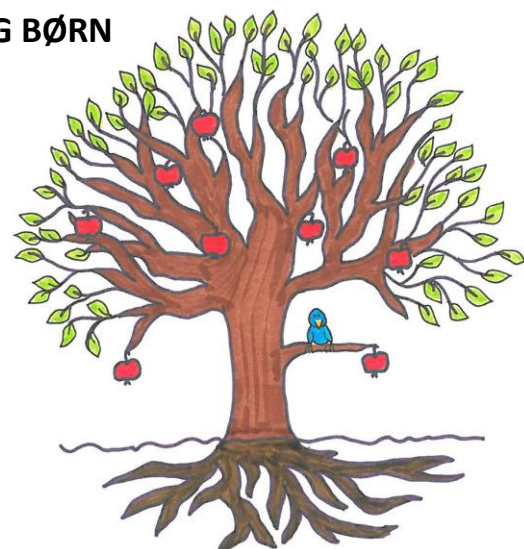
- Leg med barnet.
- Vis glæde i samværet med barnet.
- Saml en gruppe af børn og leg, dans, se film og syng med dem.
- Hav legetøj i huset, så barnet føler sig velkommen.

Barnet har brug for **at føle sig som en del af et fællesskab**

- Lav et familietræ/netværkskort med barnet, hvor barnet får beskrevet vigtige personer i sit liv.
- Hjælp barnet med at pleje vigtige relationer i sit liv.
- Fortsæt fritidsaktiviteter og skolegang, hvis det er muligt.
- Vis interesse for de ting, barnet er interesseret i, og tag del i nogle af barnets interesser.

LIVETS TRÆ SOM METODE I SAMTALER MED KVINDER OG BØRN

Livets Træ er en metode, som kan bruges i arbejdet med både børn og voksne, men den er særligt velegnet til aldersgruppen 5-20 år. Arbejder man sig igennem alle delene af metoden, kræver det flere samtaler, så denne metode er mest velegnet på krisecentre med mulighed for individuelle samtaler over flere gange med et barn eller en voksen. Metoden kan både bruges til grupper på flere børn ad gangen eller i individuelle samtaler.

Livets Træ er et billede på barnets historie, styrker, håb og drømme. Barnet tegner sit eget træ, men guides undervejs af den professionelle, som sørger for at hjælpe barnet med at få udfyldt sit træ. Du taler undervejs med barnet om de elementer, som barnet tegner på sit træ, om de mennesker, der har betydning for barnet, og de historier, barnet husker fra sit liv, samt de håb og drømme, barnet har for sig selv. Metoden er opbygget sådan, at du først sammen med barnet udforsker alle de styrker og gode fortællinger, barnet har i sit liv. Herefter taler I om de ting, der kan true barnet, og om hvad barnet kan gøre, når den trussel opstår.

Oversigt over Livets Træ

- Træets rødder (Hvor barnet kommer fra)
- Træets stamme (Hvad barnet er god til)
- Træets grene (Drømme og håb)
- Træets blade (Mennesker, der er vigtige for barnet)
- Træets frugter (Gaver, som barnet har fået)
- Storme i livet (De problemer og farer, der kan true barnet)

Træets rødder

Her inviteres barnet til at fortælle, hvor det kommer fra:

- Hvem består familien af?
- Hvilken by kommer barnet fra?
- Er der et særlig sted derhjemme, barnet holder af?
- Er der en særlig sang eller dans fra opvæksten, der har betydning?

Træets stamme

Her inviteres barnet til at fortælle om sine evner og færdigheder:

- Hvad er barnet god til?
- Har barnet særlige talenter eller evner?
- Hvad siger andre mennesker, at barnet er god til?

Eksempler:

"Jeg er god til at læse og lave mine lektier. Min mor siger, jeg er god til at passe på mine små søskende."

Træets grene

Her inviteres barnet til at fortælle om sine håb og drømme for fremtiden:

- Hvad håber barnet for sig selv?
- Hvad håber barnet måske for andre, der er tæt på?
- Har barnet drømme for fremtiden?

Eksempler: *"Jeg håber, at jeg en dag bliver politimand, så jeg kan hjælpe andre børn, der har det svært derhjemme."*

Træets blade

Her inviteres barnet til fortælle om betydningsfulde mennesker i sit liv:

- Mor, far eller søskende.
- En lærer, som har haft betydning for barnet.
- En venindes mor, som barnet har det godt med.
- En ven, som barnet har det sjovt med.
- En bedstemor, som er død.

Træets frugter

Her inviteres barnet til fortælle om noget, barnet har fået fra andre:

- "Hjælp og støtte fra min mor, da jeg havde det svært i skolen."
- "Min onkel gav mig en tur til Danmark i ferien."
- "Min søster passede på mig, når det var svært derhjemme."

Storme i livet

Her inviteres barnet til at fortælle om de problemer eller farer, der kan true barnets træ:

- Hjælp barnet med at udforske, hvad der kan true barnets træ (fx insekter, storme..)
- Hvilken effekt har stormen på træet?

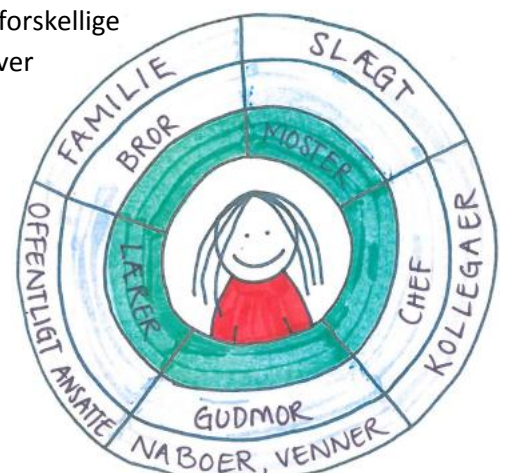
Når stormen raser

Her inviteres barnet til at tale om, hvad barnet kan gøre, når stormen raser:

- "Nu har vi beskrevet vores liv som et smukt træ, og ligesom træerne kan man også sige, at børn udsættes for problemer i deres liv."
- "Hvad tænker du, dyrene gør, når stormen raser?"
- "Hvad tror du, børn gør, når de oplever problemer og storme i deres liv? Er der noget, du selv kan gøre?"

NETVÆRKS KORT – GENOPRETNING AF KONTAKT TIL KVINDENS NETVÆRK

Kvinder, der har levet med vold, kan have mistet kontakten til sine venner eller familie og kan have behov for hjælp til at genetablere kontakten til netværket. Netværket kan give hjælp og støtte til den proces, hun er i. Man kan sammen med kvinden afdække det netværk, der er omkring hende, og tale om, hvordan hun kan forestille sig at gøre brug af det. Som metode til at afdække kvindens forskellige netværk kan du sammen med kvinden tegne et netværkskort. De, som bliver skrevet i de cirkler tættest på midten, er de mennesker, som er tættest på hende. I kan få en snak om, hvem hun kunne ønske sig tættere på, og hvem hun gerne vil have længere væk. I kan også tale om, hvordan hun måske kan genetablere kontakten til dem, hun har mistet kontakten til.

FORSLAG TIL LEGE OG AKTIVITETER MED BØRN

Når et barn bor på krisecenter med sin mor, er det en særlig tid, der kan være forbundet med meget alvor og bekymring. Det er derfor vigtigt for børn, at de støttes til samvær med deres mor eller andre, hvor der er fokus på glæden og legen. Igennem glædesfuldt samvær med andre støttes barnet i sin udvikling uanset alder, og det giver modstandskraft til de udfordringer, barnet står med. Som medarbejder kan du tage initiativ til forskellige lege med børnene, eller du kan støtte mødrene i at lege med deres børn. Sørg for at legene er tilpas udfordrende for barnet, så barnet ikke oplever, at legen er for svær at gennemføre. Længden på legene er ikke afgørende, og 5-10 minutters leg er fint.

EKSEMPLER PÅ LEGE

- **Vejrudsigt** - Barnet stiller sig med ryggen mod den voksne. Den voksne laver en vejrudsigt for dagen på barnets ryg. Solen står op, ved at hænderne glider over ryggen, sne er små, fine berøringer med fingerspidserne, og blæst kan være stryg henover ryggen. Find selv frem til vejrudsigten og fortæl barnet, hvordan vejret vil blive, mens du viser det på ryggen.
- **Spille ballon** – I skal spille ballon med hinanden, og ballonen må ikke røre gulvet, men skal holdes oppe af henholdsvis barnet og den voksne. I kan prøve sammen at tælle, hvor mange berøringer I kan nå, inden ballonen rammer jorden, og prøve at slå jeres egen rekord.
- **"Du er helt perfekt"** - Tjek om barnet har husket alle fingrene på hånden ved at tage barnets hånd i din og berøre hver enkelt finger, mens du siger: "*Du har taget din lillefinger med i dag, og du har også din langefinger med*", indtil du har været igennem alle fem fingre og kan konstatere, at barnets hånd er helt perfekt.
- **Massage** - Giv hinanden massage på ryggen. Den voksne starter med at give barnet massage. Vær opmærksom på, at barnets grænser ikke overskrides, og at det er rart for barnet. Bagefter kan barnet give den voksne massage.
- **Danse med ballon** - Sæt en ballon mellem jeres maver. Den voksne fører barnet rundt på dansegulvet, uden at I taber ballonen mellem jer.
- **Stopdans** - Sæt musik på og lad børn og voksne danse sammen. Når musikken stopper, skal I stå helt stille, indtil musikken starter igen.
- **Sæbebobler** - Blæs sæbebobler og lad barnet ødelægge boblerne. Barnet kan også ødelægge boblerne med en pind eller bold for at øge sværhedsgraden og udfordringen i legen.
- **Klappeleg** – I står over for hinanden, og den voksne instruerer en simpel klappeleg, som skal gentages. Det kan være en klappeleg, hvor der hører en remse til, eller I kan selv finde på én.
- **Stable hænder** - Sid over for hinanden. Den voksne lægger først sin ene hånd på bordet, hvorefter barnet lægger sin ene hånd ovenpå. Den voksne lægger så sin anden hånd ovenpå, hvorefter barnet også lægger sin anden hånd ovenpå. Dermed stables hænderne oven på hinanden. Nu lægger den voksne så sin nederste hånd op ovenpå den øverste, og sådan fortsætte I med at stable hænder.
- **Vatfodbold** - Sid med et bord imellem jer og tag en lille vatkugle, som I lægger på bordet. Pust vatkuglen hen mod hinanden. Falder vatkuglen ud over bordets kant, er der mål. Spil til ti mål.

Udflytning fra krisecentret

DET GODE FARVEL

For nogle betyder udflytningen en fornyet krise.

Fokus:

- Sikre kvindens økonomi og praktisk hjælp
- Sikre den fortsatte støtte (kontaktperson?)
- Sikkerhed for kvinde og barn ved udflytning
- Italesættelse af kvindens bekymringer og udfordringer i forbindelse med udflytning

Sikring af barnets beskyttelse fremadrettet, når der har været eller er vold i familien

At give barnet beskyttelse er blandt andet:

- At skrive en underretning til kommunen om forholdene i hjemmet
- At de voksne omkring barnet tager ansvar for at beskytte barnet mod volden
- At tale med barnet om, hvor der er hjælp at hente, hvis volden sker igen

"Enhver, der får kendskab til, at et barn lever under forhold, der bringer dets sundhed eller udvikling i fare, har pligt til at underrette kommunalbestyrelsen". Stk.2. "Personer, der er ansat i social-, skole- eller sundhedssektoren, har en skærpet pligt til at underrette kommunalbestyrelsen, når de bliver bekendt med, at et barn har behov for hjælp. Samme skærpede pligt har personer med hverv, der hviler på offentligt valg." (Landstingsforordningen nr. 1 af 15. april 2003 om hjælp til børn og unge, §5).

Det er vigtigt at huske på, at underretningspligten er etableret for at beskytte børnene og for at give systemet mulighed for at tilbyde hjælp og støtte. Når et barn lever i en familie, hvor der er vold, skal der skrives en underretning til kommunen. Det er god praksis, at moderen altid orienteres ved en underretning. Så vidt muligt skal underretningen gennemgås med moderen, inden den sendes.

Eksempel på en kort underretning:

”Vi har i perioden 1.11.15 til 9.11.15 haft Malik på 8 år og hans mor Sofie Hansen Cpr.nr.: 123456-7890 indlogeret på krisecentret efter en episode, hvor Sofies kæreste havde slået Sofie og truet hende på livet. Malik overværede volden. Malik og Sofie kom til krisecentret med politiets hjælp. Sofie flytter tilbage i sin lejlighed og har genoptaget kontakten til kæresten.”

Eksempel på en lang underretning:

”Vi har i perioden 1.11.15 til 9.11.15 haft Malik på 8 år og hans mor Sofie Hansen Cpr.nr.: 123456-7890 indlogeret på krisecentret efter en episode, hvor Sofies kæreste havde slået Sofie og truet hende på livet. Malik overværede volden. Malik og Sofie kom til krisecentret med politiets hjælp. Sofie flytter tilbage i sin lejlighed og har genoptaget kontakten til kæresten. Vi har i forbindelse med indlogeringen på krisecentret oplevet en dreng, der har været meget ked af det og bekymret for sin mor. Ved en samtale med personalet har Malik givet udtryk for, at han er bange for, at hans mor bliver slået ihjel af kæresten, da han har truet med det gentagne gange. Vi er bekymrede for Malik og Sofies sikkerhed, da Sofie har genoptaget kontakten til kæresten.”

SIKKERHEDSKORT

Når et barn flytter fra krisecentret, kan det være vigtigt for barnet at vide, hvem det skal ringe til i tilfælde af, at det igen føler sig truet, bange eller har behov for nogen at tale med. Udfyld evt. et sikkerhedskort sammen med barnet, hvor barnets mor også er til stede. På kortet kan man skrive telefonnumre på de voksne, som barnet kan kontakte (f.eks. mor, farmor, ven, lærer etc.) Når kortet er udfyldt, får barnet det med og kan sætte det i sin pung, på opslagstavlen eller barnet kan skrive telefonnumrene ind i sin telefon.

KONFERENCEMODEL I

At arbejde professionelt

KONFERENCEMODELLEN

Konferencemodellen kan bruges til at drøfte en aktuell problemstilling eller en families situation, som man har brug for sine kollegers hjælp til. Konferencen giver mulighed for en grundig og systematisk gennemgang af en sag og kan medvirke til præcisering i de faglige refleksioner.

Konferencemodellen består af flere stadier, som gennemgås kronologisk. Først er det vigtigt at formulere præcist, hvad der ønskes hjælp til. Eksempler på problemstillinger, der kan tages op:

- Hvordan skal jeg lave en sikkerhedsvurdering af denne familie?
- Hvordan skal jeg forstå dette barn, og hvad har det behov for?
- Hvordan kan jeg gribe en svær samtale an?
- Hvad er det centrale, der skal arbejdes på lige nu med denne familie?

Overskriften skal formuleres som et spørgsmål. Når man har fundet overskriften på konferencen, bevæger man sig trinvis igennem først en præsentation af den viden eller fakta, man har om sagen, hvorefter man sammen reflekterer ud fra sine erfaringer eller den faglige viden, man har om problemstillingen. Sidst taler man om, hvilke handlinger der kan eller skal gøres, ud fra det man har talt om.

Eksempel på en konference

Mål: Hvordan kan vi forbedre Pers hverdag?

Fakta:	Refleksion:	Næste skridt:
<ul style="list-style-type: none"> • Per er 9 år. • Per bor på krisecentret med lillebror og mor. • Han går til fodbold 2 gange ugentligt. • Per kommer ikke uden for krisecentret. • Han får ondt i mave og hoved, når han skal af sted. • Per er rastløs. • Det er svært for Per at koncentrere sig i skolen. • Per har overhørt mange trusler fra far, men han vil ikke tale om dem.	<ul style="list-style-type: none"> • Per virker ensom. • Mor og bror opfylder lege og sociale behov. • Per har svært ved at forstå andre børn og deres handlinger og synes, det er svært, når de skal være sammen om en leg. • Per har nemmere ved at være sammen med andre, når legen er styret, fx som i fodboldtræningen. • Det er vigtigt, at Per får brugt sin krop, da det hjælper på hans følelse af uro.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Socialrådgiver søger støttetimer til ture ud af huset. 2. Pædagogen finder nogle legegrupper, som Per kan være en del af. 3. Personalet støtter mor i at aktivere drengene fysisk.

AT PASSE PÅ SIG SELV I ARBEJDET

Når man arbejder med traumer, er der risiko for, at man bliver "smittet af traumerne". Det vil sige, at den vrede, frustration og ked-af-det-hed, som kvinder og børn på krisecentre oplever, kan opleves, som om det var ens egne følelser. Man kan overtage kvinder og børns følelse af håbløshed og afmagt, så man som hjælper mister håbet og troen på, at noget kan ændre sig.

Tegn på belastning ved arbejdet:

- Samarbejdsrelationer kan blive konfliktfyldte, og man kan opleve at blive meget uenige om en familie, og hvordan man bedst hjælper den.
- Man kan opleve, at man ikke vil dele sine svære sager med kollegaer.
- Man kan genopleve traumer fra sit eget liv og have svært ved at adskille egne problemer fra familiernes.
- Man kan opleve, at man er irriteret over for sin egen familie derhjemme.

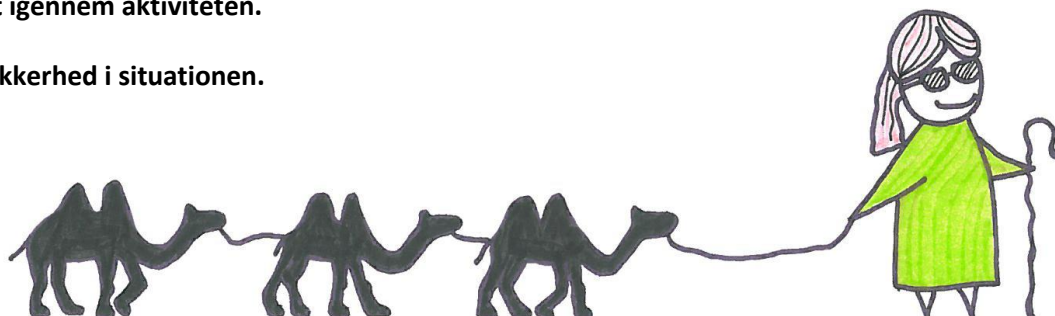
Gode råd til at modvirke belastning ved arbejdet:

- Du skal som hjælper være opmærksom på, hvordan du selv har det følelsesmæssigt. Er du særlig påvirket af en aktuel eller tidligere sag? Bekymrer du dig over noget på dit arbejde, som gør det svært at koble af, når du kommer hjem?
- Gør dig erfaringer med, hvordan du reagerer, både når du er i overskud og underskud følelsesmæssigt.
- Det er vigtigt, at vi som hjælpere har mulighed for at drøfte vores svære sager - enten i supervision eller med vores kollegaer.
- Hav fokus på ting i din fritid, som kan give dig glæde og overskud.
- Alle begår engang imellem fejl i deres arbejde eller oplever at have kunnet gjort noget anderledes eller bedre. Det vilkår skal vi kunne leve med.

AT VÆRE KARAVANEFØRER

For at skabe sikkerhed og tryghed for kvinden og barnet er det vigtigt, at du påtager dig rollen som karavanefører. Det vil sige:

- **Viser vejen for aktiviteten.**
- **Sætter grænser både fysisk og psykisk, som fremmer en mere hensigtsmæssig adfærd.**
- **Guider tydeligt igennem aktiviteten.**
- **Skaber ro og sikkerhed i situationen.**

IMMINUT

PAARINEQ

Øvrigt materiale

Undervisningen i projekt Kattunneq har også handlet om:

- Supervision
- Lovgivning
- Fundraising
- Statistik

Se materiale herom på krisecentrenes intranet www.kattunneq.gl eller på www.brydtavsheden.gl

NYTTIGE LINKS

www.brydtavsheden.gl

www.kattunneq.gl

www.maryfonden.dk

www.danner.dk

www.mb.gl

www.mio.gl

www.peqqik.gl

www.lokk.dk

www.dialogmodvold.dk

LOVGIVNING

Sociallovgivningen

<http://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Departementer/Familie-Ligestilling-og-Sociale-anliggender/Socialomraedet/Lovgivning/Sociallovgivningen>

Landstingsforordningen nr. 1 af 15. april 2003 om hjælp til børn og unge

<http://lovgivning.gl/lov?rid={E01023F2-39B2-41FF-994B-8D83134BB186}>

LITTERATURLISTE

Forfatter	Titel	Udgivelsesår	Forlag
Bentzen, Marianne	Den neuroaffektive billedbog	2014	Hans Reitzels Forlag
Briere, John	Psychological assessment of adult posttraumatic states	1997	
Bryd tavsheden / Naalakkersuisut	På www.brydtavsheden.gl kan du finde faghåndbøger med viden om vold og værktøjer til at håndtere sager om vold mod kvinder.		www.brydtavsheden.gl
Børn og unge i voldsramte familier	Det gør ondt når far slår mor		Udgivet af foreningen Børn og unge i voldsramte familier
Christensen Else, Kristensen, Lise G. & Baviskar, Siddhartar	Børn i Grønland. En kortlægning af 0-14 årige børns og familiers trivsel	2009	SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Christensen, Else & Baviskar, Siddhartar	Unge i Grønland. Med fokus på seksualitet og seksuelle overgreb	2015	SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Danner	Sådan arbejder vi. Metoder og praksis i Danners krisecenter	2011	Danner
Gregersen, Conni, Lyberth, Naussúnnguaq & Pedersen, Amalia Lyng	Ægte fantasi historier	2010	Mary Fonden
Hart, Susan	Inklusion, leg og empati	2015	Hans Reitzels Forlag
Heltne, Unni & Steinsvåg, Per Øystein	Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse hjælp	2011	Alternativ til vold Norge
Herman, Judith Lewis	I voldens kølvand – psykiske traumer og deres heling		Hans Reitzel
Isdal, Per	Meningen med volden	2000	Kommuneforlaget
Jones, Ann	Next time she'll be dead	1994	
Johnson, Michael P.	A typology of domestic violence.	2008	Northeastern University Press
Kattunneq	Fagmateriale om den gode samtale med en voldsudsat kvinde og et barn.	2016	Kattunneq
Lundgren, Eva	Våldets normaliseringsproces	2004	Roks
Nissen, Dorthe et. al (Vedr. den	Fx "Syv fortællinger om narrativ praksis."	2009	Dansk Psykologisk Forlag

konsultative/narrative metode).				
Perry, Bruce D. & Szalavitz, Maia	Drengen der voksede op som hund	2006		Hans Reitzels Forlag
Poppel, Mariekathrine	Køn og vold i Grønland	2005		Forlaget Atuagkat
Råkil, Marius (ATV)	Menns vold mot kvinner	2002		Universitetsforlaget
Stark, Evan	Women at risk	1996		
Sørensen, Bo Wagner	Magt eller afmagt? Køn, vold og følelser i Grønland	1994		Akademisk Forlag
Øverlien, Carolina	Vold i hjemmet – barns strategier	2012		Universitetsforlaget

FILM

- Kattunneq fagmateriale. Kortfilm om samtaler med kvinde og barn. www.brydtaevsheden.gl. DANSK/GRØNLANDSK
- "Sinna Mann" (norsk film om vold i familien set fra barnets perspektiv). Kan rekvireres hos NRK. NORSK.
- "Jeg sagde, at jeg havde mareridt" (en tegnet dokumentarfilm om samtaler med børn). SVENSK.
- LOKKs 6 film, hvor kvinder fortæller om den vold de har oplevet. DANSK: <http://www.lokk.dk/Raadgivning/Infofilm-om-vold-mod-kvinder/>
- Den perfekte middag (Red Barnet) – om børn og vold (fra ca. 14 minutter). DANSK: <http://megafonen.redbarnet.dk/Filmen-Den-perfekte-middag.aspx?ID=2079>
- Let's change the story: Violence against women in Australia – om ligestilling og vold (4:32). ENGELSK: <https://www.youtube.com/watch?v=b62CU28ArPo>
- TedEx Leslie Morgan Steiner 'Why domestic violence victims don't leave' (Crazy Love). ENGELSK: https://www.ted.com/talks/leslie_morgan_steiner_why_domestic_violence_victims_don_t_leave
- Consent – it's as simple as tea (2:50). ENGELSK: <https://www.youtube.com/watch?v=oQbei5JGiT8>
- Dear Daddy (5:00) – om sexisme set fra en lille piges perspektiv. ENGELSK: <https://www.youtube.com/watch?v=dP7OXDWof30>